

Prof. dr hab. Mirosław Szumilo

Lublin, 24.05.2026 r.

Instytut Historii

Uniwersytet Marii Curie-Skłodowskiej

Pl. M. Curie-Skłodowskiej 4a, 20-035 Lublin

mail: miroslaw.szumilo@umcs.pl

**Recenzja w postępowaniu o nadanie stopnia doktora habilitowanego
w dziedzinie nauk humanistycznych w dyscyplinie historia
dr Józefa Forystka**

Dr Józef Forystek jest absolwentem studiów magisterskich na kierunku prawo na Wydziale Prawa i Administracji Uniwersytetu Jagiellońskiego, które ukończył w 1991 r. Od zdania egzaminu adwokackiego w 1995 r. nieprzerwanie wykonuje zawód adwokata. Równolegle prowadzi działalność naukową z zakresu prawa i historii. W 2018 r. uzyskał dyplom doktora nauk humanistycznych w zakresie historii na podstawie rozprawy pt.: *Akowskie i poakowskie formacje dywersyjne na terenie podrzeszowskich gmin – placówek „Świerk” i „Grab”(1944-1947)*, nadany uchwałą Rady Wydziału Socjologiczno-Historycznego Uniwersytetu Rzeszowskiego. Od roku 2022 prowadzi zajęcia na studiach podyplomowych z zakresu „prawa nieruchomości” w ramach Uniwersytetu Jagiellońskiego.

W recenzji poddano ocenie osiągnięcia naukowe Habilitanta pod kątem spełnienia wymogów określonych w art. 219 ust. 1 pkt. 2 i 3 ustawy z dnia 20 lipca 2018 r. *Prawo o szkolnictwie wyższym i nauce* (Dz. U. z 2024 r. poz. 1571 z późn. zm.), dotyczących posiadania w dorobku „osiągnięć naukowych lub artystycznych stanowiących znaczny wkład w rozwój określonej dyscypliny” oraz wykazywania się „istotną aktywnością naukową albo artystyczną realizowaną w więcej niż jednej uczelni, instytucji naukowej lub instytucji kultury, w szczególności zagranicznej”.

Przedmiotem oceny jest dorobek z zakresu dyscypliny historia, powstały zarówno po uzyskaniu stopnia doktora, jak i przed nim. Ocenie nie podlega dorobek z zakresu dyscypliny prawo, ponieważ wniosek dr. Forystka dotyczy nadania stopnia doktora habilitowanego w

dziedzinie nauk humanistycznych w dyscyplinie historia. Przy ocenie kieruję się przede wszystkim przesłankami wskazanymi w poradniku Rady Doskonałości Naukowej pt. „Postępowania dotyczące nadania stopnia doktora habilitowanego” oraz interpretacjami prawników komentujących ustawę *Prawo o szkolnictwie wyższym i nauce*.

Ocena osiągnięcia naukowego będącego podstawą do ubiegania się o nadanie stopnia doktora habilitowanego

Habilitant wskazał dwa główne osiągnięcia naukowe. Pierwszym z nich jest monografia: *Aż do ofiary mego życia... Działalność konspiracyjna Józefa Rzepki „Znicza”* (Kraków 2025); drugim cykl czterech powiązanych tematycznie artykułów naukowych poświęconych zagadnieniu działalności niepodległościowej żołnierzy AK i Zrzeszenia „Wolność i Niezawisłość”, zwłaszcza z IV Zarządu Głównego WiN pochodzących z Rzeszowszczyzny (byłego Podokręgu AK Rzeszów).

Monografia stanowi jak wskazał sam Autor „kontynuację wcześniejszych badań rozpoczętych jeszcze w trakcie przygotowywania dysertacji doktorskiej”. Jest bowiem biografią Józefa Rzepki, pochodzącego z gminy Świlcza, opisywanej przez Habilitanta w jego rozprawie doktorskiej. Józef Rzepka, członek ostatniego autentycznego IV Zarządu Głównego WiN, został tutaj opisany jako jeden z pierwszych organizatorów podziemia wojskowego i najbliższych współpracowników legendarnego płk. Łukasza Cieplińskiego.

Praca została oparta na szerokiej kwerendzie źródłowej, obejmującej szereg archiwów krajowych (archiwa IPN, państwowe, uniwersyteckie, CAW-WBH, USC), a także zagranicznych (Państwowe Archiwum Obwodu Lwowskiego we Lwowie oraz Studium Polski Podziemnej w Londynie). Autor pozyskał również dokumenty z prywatnych zasobów archiwalnych. Ponadto w pracy wykorzystano szeroko literaturę przedmiotu, wspomnienia i źródła drukowane.

Układ pracy jest chronologiczno-problemowy, czyli typowy dla biografii. Część pierwsza obejmuje okres dzieciństwa i młodości Józefa Rzepki aż do wybuchu II wojny światowej. Część druga dotyczy okresu okupacji niemieckiej i służby w konspiracji wojskowej. Zasadniczy fragment narracji stanowi część trzecia obejmująca działalność o charakterze niepodległościowym i antykomunistycznym w latach 1944-1948. Ostatnia część czwarta przedstawia okoliczności rozbitcia IV Zarządu Głównego WiN, śledztwo i proces sądowy zakończony wyrokiem śmierci.

Zasadniczy trzon pracy liczy 320 stron, z czego znaczącą część stanowią ilustracje.

Kolejne ponad 200 stron zajmuje Aneks składający się z biogramów konspiratorów i działaczy niepodległościowych, biogramy funkcjonariuszy aparatu represji, tabele powojennych aresztowań konspiratorów opisywanych przez Józefa Rzepkę lub współpracujących z nim oraz dokumenty źródłowe: referaty polityczne autorstwa Józefa Rzepki. Całość dopełniają: wykaz skrótów, kryptonimy, ilustracje, spis ilustracji, spis tabel, bibliografia i indeksy. Należy wspomnieć, iż znaczna część osób opisywanych w Aneksie posiada już swoje biogramy w „Małopolskim Słowniku Biograficznych Uczestników Działań Niepodległościowych 1939-1956”, „Zeszytach Historycznych WiN-u” oraz innych publikacjach.

W sumie główne osiągnięcie Habilitanta liczy 640 stron, z czego właściwy tekst biografii Józefa Rzepki (po odjęciu ilustracji, aneksu i dodatków) ledwie około 230 stron.

Monografia zawiera niewątpliwie wiele szczegółowych informacji na temat życiorysu Józefa Rzepki, który nie był wcześniej przedmiotem pogłębionych badań. Ponadto poszerza stan wiedzy na temat okoliczności rozbicia przez komunistyczny aparat represji IV Zarządu Głównego WiN. W tym sensie ma nowatorski charakter.

Drugim głównym osiągnięciem naukowym wskazanym przez dr. Forystka jest cykl czterech artykułów naukowych. Pierwszy z nich (*Niepodległościowa działalność Józefa Frankiewicza a sprawa jego werbunku przez Jana Wolkowa – brakująca część wspomnień*, „Zeszyty Historyczne WiN-u” 2018, nr 48) ma charakter wybitnie przyczynkarski i stanowi rozwinięcie wątku poruszonego już w pracy doktorskiej Józefa Forystka.

Kolejną publikacją jest artykuł pt. *Tymczasowy Zarząd Państwowy jako ośrodek legalizacji pobytu żołnierzy konspiracji niepodległościowej z Podokręgu AK Rzeszów na terenie Górnego Śląska* („UR Journal of Humanities and Social Sciences” 2022, nr 22). Podjęto w nim ciekawe i nie zbadane dotąd zagadnienie funkcjonowania struktur legalizujących pobyt kadry dowódczej rzeszowskiego AK na terenie Górnego Śląska. Ustalenia z tego tekstu zostały następnie wykorzystane przez Autora w jednym z podrozdziałów monografii o Józefie Rzepce.

Trzeci artykuł z omawianego cyklu pt. *„Sokół” – pierwszy partyzancki oddział szkoleniowy Rzeszowskiego Inspektoratu AK* („Prace Historyczno-Archiwalne” 2024, nr 34) zawiera szczegółową historię tego działającego zaledwie dziesięć dni oddziału Armii Krajowej. Zasadnicza część tekstu została następnie włączona do książki o Józefie Rzepce.

Ostatni artykuł pt. *Odpowiedzialność rodzinna jako metoda śledcza funkcjonariuszy Ministerstwa Bezpieczeństwa Publicznego na przykładzie sprawy Łukasza Cieplińskiego. Próba rekonstrukcji i klasyfikacja zagadnienia* („UR Journal of Humanities and Social Sciences” 2025, nr 35) faktycznie wprowadza do obiegu interesujące informacje, dotąd nieznane. Na przykładzie historii Jadwigi Cieplińskiej, siostry legendarnego komendanta Inspektoratu AK

Rzeszów, a później prezesa ostatniego autentycznego IV Zarządu Głównego WiN Łukasza Cieplińskiego, przedstawiono jedną z metod śledczych, jaką posługiwali się funkcjonariusze działającego w latach 1945–1954 Ministerstwa Bezpieczeństwa Publicznego w trakcie przesłuchań członków konspiracji niepodległościowej. Zastosowanie odpowiedzialności rodzinnej, chociaż sprzeczne z obowiązującym prawem, często okazywało się skutecznym sposobem uzyskania zeznań dekonspirujących członków podziemia.

Ocena pozostałej aktywności naukowej Habilitanta

Poza głównymi osiągnięciami naukowymi, wskazanymi przez Habilitanta i ocenionymi powyżej, w wykazie swojej aktywności naukowej dr Józef Forystek zamieścił 3 monografie (w tym jedną współautorską) oraz 16 artykułów opublikowanych po uzyskaniu stopnia doktora i 16 artykułów powstałych przed doktoratem. Liczba ta jest dość imponująca, lecz należy zauważyć, że zdecydowana większość wykazanych tekstów naukowych nie mieści się w dyscyplinie historia i nie może podlegać niniejszej ocenie. Zostały one opublikowane w czasopismach prawniczych i napisane zgodnie z metodologią prawniczą, a nie warsztatem naukowym historyka.

Ściśle historyczny charakter posiada niewątpliwie publikowana wersja rozprawy doktorskiej: *Bojówki dywersyjne na terenie podrzeszowskich placówek AK „Świerk” i „Grab” w gminie Świlcza 1943-1947* (Kraków 2019). Oparta na szerokim materiale źródłowym praca bardzo szczegółowo opisuje działalność dwóch placówek Armii Krajowej na terenie jednej gminy. Niemal połowę książki stanowią aneksy – biogramy, składy osobowe, kalendarium, tabele i wykazy. Praca posiada zatem pewną wartość dokumentacyjną i poznawczą dla historii gminy Świlcza i wpisuje się w nurt historii lokalnej. Nie może jednak być uznana za istotny wkład w rozwój badań nad Armią Krajową i podziemiem niepodległościowym w szerszej skali regionalnej, a tym bardziej ogólnopolskiej.

Druga z monografii wykazanych przez Habilitanta, opracowana wspólnie z Grzegorzem Ostaszem (J. Forystek, G. Ostasz, *Historia AK-WiN w zeznaniach Adama Lazarowicza „Klamry”*, Kraków-Rzeszów 2021), stanowi faktycznie publikację dokumentów źródłowych z obszernym wprowadzeniem. Liczące 130 stron wprowadzenie składa się przede wszystkim ze szkicu biograficznego Adama Lazarowicza oraz opisu okoliczności rozbiecia IV Zarządu Głównego WiN, opartego głównie na protokołach przesłuchań Lazarowicza, zamieszczonych we właściwej części publikacji. Książka posiada zatem pewną wartość źródłową dla badaczy tego konkretnego wycinka dziejów polskiego podziemia antykomunistycznego, ale trudno też

uznać ją za przełom w badaniach nad historią IV Zarządu Głównego WiN.

Trzecia z przedstawionych monografii: *Komentarz do ustawy o mieniu zabużańskim. Studium historyczno-prawne* (Kraków 2020), jest w istocie pracą z zakresu prawa i nie mieści się w dyscyplinie historia. Tytułowym „studium historyczno-prawnym” jest tylko część I tego opracowania, licząca 60 stron. Zasadniczą część pracy stanowi komentarz do ustawy z dnia 8 lipca 2005 r. Sam autor przyznaje, iż zastosował w niej typową dla prac z zakresu prawa metodę dogmatyczno-prawną. Toteż nie podlega ona ocenie pod względem wkładu w rozwój dyscypliny historia.

Ogromną większość z 32 pozostałych artykułów naukowych, opublikowanych przez dr. Forystkę, stanowią teksty z zakresu prawa. W dyscyplinie historia mieści się tylko 6 tekstów: dwa artykuły (*Adwokaci w podziemnym wymiarze sprawiedliwości Podokręgu AK Rzeszów*, „Palestra” 2016, nr 13; *The underground system of justice in the Home Army's Rzeszów Sub-Region*, „Humanities and Social Sciences” 2016, nr 4) oraz 4 krótkie biogramy działaczy niepodległościowych. Ponadto jeden artykuł z zakresu historii sportu (*Zarys historii biegów na orientację w Polsce a materiały archiwalne jako źródło badań historycznych tego sportu*) został przyjęty do druku.

Poza tym Habilitant uczestniczył z referatem z zakresu historii w jednej konferencji naukowej i jednej popularnonaukowej. Nie brał udziału w żadnych zespołach badawczych, eksperckich i konkursowych.

W świetle przedstawionej do oceny dokumentacji Habilitant nie spełnia ustawowego wymogu wykazywania się „istotną aktywnością naukową albo artystyczną realizowaną w więcej niż jednej uczelni, instytucji naukowej lub instytucji kultury”. Wymóg ten został wprowadzony ustawą *Prawo o szkolnictwie wyższym i nauce*, aby promować mobilność naukowców i przeciwdziałać „inbredowi akademickiemu”. Józef Forystek rozprawę doktorską obronił na Uniwersytecie Rzeszowskim. Z tą uczelnią współpracował także w następnych latach, w szczególności z prof. Grzegorzem Ostaszem. Nie wykazuje natomiast staży naukowych lub też udziału w zespołach badawczych w innych ośrodkach naukowych. W świetle dotychczasowych interpretacji tego zapisu ustawy, do aktywności naukowej realizowanej w innej uczelni trudno zaliczyć udział w konferencji czy wygłoszenie wykładów. Aktywności te nie wytwarzają bowiem łączności instytucjonalnej z danym podmiotem. Konieczne jest, by aktywność naukowa podejmowana w innym podmiocie niż podstawowe miejsce jej prowadzenia miała charakter realny, a nie pozorny.

Konkluzja

Reasumując, dorobek naukowy Habilitanta w zakresie dyscypliny historia jest stosunkowo skromny liczebnie i monotematyczny, skoncentrowany na wąskim wycinku historii polskiego podziemia niepodległościowego, głównie w skali regionalnej i lokalnej. Mimo tych ograniczeń zawiera nowe ustalenia i można uznać, iż stanowi znany wkład w rozwój danej dyscypliny naukowej. Jednocześnie jednak nie spełnia drugiego wymogu ustawowego, tj. nie wykazuje się aktywnością naukową realizowaną w więcej niż jednej uczelni i instytucji naukowej.

W związku z powyższym stwierdzam, że dr Józef Forystek nie spełnił wszystkich wymogów określonych w art. 219 ust. 1 pkt. 2 i 3 ustawy z dnia 20 lipca 2018 r. *Prawo o szkolnictwie wyższym i nauce* (Dz. U. z 2024 r. poz. 1571 z późn. zm.). W świetle obowiązujących przepisów nie może być zatem dopuszczony do dalszych etapów postępowania w sprawie nadania stopnia doktora habilitowanego.